

donderdag

15.09.2016

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Pieter Bergé

Nationaal Orkest van België & Alexander Melnikov

Shostakovich

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Sedert zijn ontstaan in 1936 verdedigt het Nationaal Orkest van België (BE) met veel overgave zowel de gevestigde waarden als de ontdekkingen van de symfonische muziek. Het NOB heeft een gerespecteerde, internationale reputatie en begeleidde in het verleden solisten als Hélène Grimaud, Vadim Repin of Gidon Kremer, en operasterren als Roberto Alagna, Jonas Kaufmann, Rolando Villazon, Anna Netrebko of Juan Diego Flórez. Het orkest versterkt zijn reputatie onder meer door opnames wereldwijd op het label Fuga Libera.

Dirigent Andrey Boreyko (RU) is sinds 2012 de muzikaal directeur van het Nationaal Orkest van België. Hij gaat steevast op zoek naar een transparant en zinderend klankbeeld. Door zijn streven naar een expressief en verfijnd orkestspel en zijn gevoel voor een originele programmakeuze spreken zijn concerten een breed publiek aan. Boreyko is een veel gevraagde gastdirigent in de VS, maar ook in Europa leidde hij verschillende toporkesten waaronder de Berliner Philharmoniker en het Gewandhausorchester Leipzig.

Pianist Alexander Melnikov (RU) is al sinds zijn achttiende gepassioneerd door de historische uitvoeringspraktijk en het Hammerklavier. Hierin werd hij onder andere begeleid door Andreas Staier, met wie hij een succesvol project afrondde Bachs *Wohltemperierte Klavier* en met Shostakovich' *24 Preludes en Fuga's*. Melnikovs opname van dit laatste werk viel internationaal in de prijzen. Met zijn vaste duo-partner Isabelle Faust neemt hij op voor het label Harmonia Mundi, bij wie ook Beethovens *Vioolsonates* integraal verschenen. Naast zijn drukke concertagenda als kamermusicus is Melnikov vaak als solist te horen, met orkest of in solorecitals in 's werelds grote concertzalen.

Teodoro Anzellotti (IT) studeerde accordeon aan de conservatoria van Karlsruhe en Trossingen, en sleepte prijzen in de wacht op verschillende internationale wedstrijden. Sinds de jaren 1980 wordt hij geregeld door de grootste orkesten en festivals uitgenodigd. Door zijn studie van nieuwe klankmogelijkheden en nieuwe speeltechnieken droeg hij heel wat bij tot de integratie van de accordeon in de hedendaagse muziek. Meer dan 300 werken werden voor hem geschreven door componisten als Berio, Aperghis, Rihm en Jörg Widmann. Sinds 1987 geeft Anzellotti les in Bern en sinds 2002 ook in Fribourg-en-Brisgau. Zijn discografie omvat een breed repertoire, van Bach tot Cage.

Christa Schönfeldinger (AU) en haar man Gerald Schönefelder maakten in de jaren 1990 kennis met de glasharmonica en vormt sindsdien een duo met haar man. Intussen wordt Christa Schönfeldinger als een van de grootste virtuozen op glasharmonica beschouwd. Haar repertoire varieert van klassieke werken voor glasharmonica (Mozart, Reichardt, Schulz) en arrangementen van orkest- en lyrische werken (Hasse, Donizetti, Saint-Saëns, Strauss), tot werken uit de hedendaagse muziek. In 2007 vertolkte ze *Armonica* van Jörg Widmann aan de zijde van het Wiener Philharmoniker, onder leiding van Pierre Boulez.

Leo Wouters (BE) studeert trompet en kamermuziek aan het Lemmensinstituut in Leuven. Hij was vijf jaar lang eerste trompettist van de Beethovenacademie, om vervolgens aanvoerder trompet van het Nationaal Orkest van België te worden. Hij werkt ook geregeld samen met het Symfonisch Orkest van De Munt en de Filharmonie. Leo Wouters speelt ook bij diverse ensembles waaronder het Belgian Brass trio, het Gabriëli koperkwintet en het Gabriëli koperensemble. Hij doceert trompet aan het Lemmensinstituut te Leuven.

Nationaal Orkest van België: orkest
Andrey Boreyko: dirigent
Alexander Melnikov: piano
Leo Wouters: trompet
Christa Schönfeldinger: glasharmonica
Teodoro Anzellotti: accordeon

—

Jörg Widmann (1973)*Armonica* (2006) (Belgische première)**Dmitry Shostakovich (1906-1975)***Pianoconcerto nr. 1 in c*, opus 35 (1933)

- Allegretto
- Lento
- Moderato
- Allegro con brio

— pauze —

Dmitry Shostakovich*Symfonie nr. 5 in d*, opus 47 (1937)

- Moderato
- Allegretto
- Largo
- Allegro non troppo

Lees meer over
Christa Schönfeldinger
& haar glasharmonica
in ons magazine.

met de steun van Piano's Maene met de steun van het
Österreichisches Kulturforum BrüsselUw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen
van Bloemblad.FOCUS
SHOSTAKOVICH

KLAVER

ORKESTRAAL

Luisteren naar de muziek van Dmitry Shostakovich is altijd dubbelzinnig. De loopbaan van de Rus is zo intens vervlochten met de terreur van Stalin dat het quasi onmogelijk is om zijn muziek hiervan helemaal los te koppelen. Concreet heeft dit ertoe geleid dat zijn werk vaak politiek geïnterpreteerd wordt, als een soort dagboek van zijn moeizame relatie met de overheid. Een dergelijke lezing is zeker relevant, maar kan ook inperkend werken doordat ze de meer universele dimensies van Shostakovich' werken laten wegwijnen. Zijn *Vijfde symfonie* (uit 1937) illustreert deze dubbelheid zeer treffend.

Dat komt vooral door zijn bekende uitspraak dat het werk bedoeld was als 'het antwoord van een Sovjetkunstenaar op terechte kritiek'. Deze pijnlijke knieval van Shostakovich had alles te maken met het feit dat hij één jaar eerder onder enorme druk was komen

te staan nadat zijn opera *Lady Macbeth van het district Mtsensk* in de *Pravda* genadeloos en met de nodige dreiging was neergesabeld, mogelijk eigenhandig door Stalin zelf. Stalins verwijten pasten in een bredere cultuurpolitiek, die streefde naar een nationale kunst waarin het volk zich moest herkennen en thuis voelen, en waarin de idealen van het communistische staatsbestel weerspiegeld moesten worden. Concreet betekende dit dat muziek toegankelijk moest zijn en een optimistische boodschap moest uitdragen. Daarvan was in *Lady Macbeth*, een opera over de alles vernielende moordzucht van een verdrukte vrouw, natuurlijk geen spoor te bekennen. Als er daar al van enig realisme sprake was, was het de weergave van een gruwelijk perverse realiteit, verklankt met een directheid die,

ondanks het grote publieke succes van het werk, voor Stalin absoluut ondraaglijk was. Op het moment van de creatie van de *Vijfde symfonie* leefde Shostakovich dus in een soort latente staat van ongenade, doodsbang om – zoals zo velen van zijn vrienden en kennissen – opgepakt en geëlimineerd te worden. Daarom was de première voor hem zo'n akelig spannende gebeurtenis: het was erop of eronder, en het eventuele succes was in feite meer een vitale noodzaak dan een artistiek verlangen.

Door de enorme bijval die de symfonie bij de première kende, is men vandaag snel geneigd om te denken dat de *Vijfde symfonie* klakkeloos tegemoet kwam aan de voorschriften van de Stalinistische staatskunst. Maar niets is minder waar. Weliswaar is Shostakovich' stijl

ietwat milder dan in sommige *Lady Macbeth*-taferelen, maar de muziek is allesbehalve inschikkelijk, en ook van plat triomfalisme of triviaal optimisme is er geen spoor te bekennen. Alleen al het feit dat Shostakovich koos voor de sombere toonaard d, en dat hij begint met een hoekig thema, geven aan dat hij eerder bereid was om in zijn *uitleg* een knieval te doen, dan in zijn *muziek*. Het globale karakter van de symfonie is trouwens vooral tragisch, al haastte Shostakovich zich om haar zelf te duiden als een 'optimistische tragedie' – wat dat in 's hemelsnaam ook moge betekenen.

Dat het publiek zo positief reageerde, heeft allicht minder te maken met dit verbale geraaskal dan met de intrinsieke en abstracte kwaliteiten van het werk. Zoals zovele van

de grootste symfonieën uit het repertoire, doorloopt het werk een breed gamma van emoties en sferen, en slaagt het erin om daarbij telkens een volle intensiteit te halen: van de luchtige uitgelatenheid van het *Allegretto* tot de dramatische ingetogenheid van het *Largo*, van de aarzelende zoektocht uit het openingsdeel tot de gekwelde heroïek van de finale – dat alles bovendien in een opbouw die rechtlijnigheid vermijdt en daarmee een grote organische kracht ontwikkelt. Succes heeft vaak meer te maken met de herkenning van emotionele turbulenties dan met het opvolgen van een opgelegd esthetisch verdict!

Dat mineure toonaarden niet altijd tragische werken opleveren, blijkt overduidelijk uit Shostakovich drie jaar eerder geschreven *Eerste pianoconcerto*. Het is een van zijn meest exuberante composities, en het werk springt alleen al door zijn opmerkelijke bezetting uit de band. Shostakovich doorspekt het concerto van de piano namelijk voortdurend met pittige trompetinterventies. Nog sneller dan in de symfonie wisselen de verschillende stemmingen mekaar af: de aanvangsgeste lijkt de muziek meteen naar een slapstick-universum te katapulteren, maar amper enkele seconden later refereert Shostakovich dan weer aan het beladen hoofdthema van Beethovens *Sonata Appassionata*. Daarmee is de toon gezet: alles kan en niets blijft lang duren. De muziek flippert van het circus naar de heksenketel, van de pseudopathetiek naar de stomme-filmmuziek; op een citaat meer of minder – herkenbaar of verhuld – wordt niet gekeken. Dissonante harmonieën door kruisen de meest simplistische kinderdeuntjes, de trompet schettert alsof ze een karikatuur is van zichzelf, meer speelgoed dan instrument – dat alles in een rotvaart die de expansie van emoties meestal a priori uitsluit, althans in de hoekdelen. Het centrale deel geeft zich wat

uitvoeriger over aan de geneugten van de lyrische expansie, en fungeert daardoor ook als rustpunt. Bovenal is dit werk een ode aan het pure musiceerplezier, waarin virtuositeit en humor hals over kop de bovenhand nemen, en waarin geen enkele vorm van ernst of diepgang kan overleven. In de Shostakovich-receptie wordt dergelijke humor al te vaak gereduceerd tot ironie of sarcasme, en vooral als 'een' manier om de staat voor aap te zetten. Maar een dergelijke heroïsche duiding hoeft niet echt: speelplezier is op zichzelf een meer dan overtuigende reden om muziek te schrijven zoals in dit spittante concerto, zeker bij componisten die zelf begenadigde solisten waren.

Jörg Widmann is een van de meest geliefde Duitse componisten van het ogenblik. Wat hem verbindt met Shostakovich is zijn directheid van expressie. Zijn werk *Armonica* (2006) is in feite een soort klankstudie voor orkest, gebaseerd op één groot principe: eerst laat de componist de orkestklank geleidelijk aanzwellen tot een grote klankexplosie, daarna maakt hij de tegenovergestelde beweging. Opmerkelijk daarbij is dat het aanzwellen grotendeels zo wordt georganiseerd dat de inzetten nauwelijks hoorbaar zijn. Daarmee imiteert Widmann de typische klankproductie van een glasharmonica, waarnaar ook de titel verwijst. De muziek evolueert als het ware van een groots en onbeweeglijk watervlak naar een kolkende massa: de ontwikkeling is onmiskenbaar, maar de beweging die ernaar toe leidt laat zich nauwelijks volgen of reconstrueren; het gebeurt gewoon, even geleidelijk als onvermijdelijk. Daarom is het ook muziek waaraan de muziek zich moet overgeven: er valt niet aan te begrijpen, maar des te meer aan te beleven.

'Muziek moest toegankelijk zijn en een optimistische boodschap uitdragen.'

Berispt en bejubeld

Toen in juni 1929 een concertante versie van Shostakovichs opera *De neus* in première ging, werd hij voor het eerst beschuldigd van formalisme. De Russische bond van proletarische musici (RAPM) wou namelijk alle resten van burgerlijke cultuur uitroeien. Shostakovich leerde zijn les en componeerde voortaan vooral film- en theaternuiek die de strijd tussen goede Sovjets en hun klassevijanden uitbeeldde. Vermoedelijk leerde Stalin door zulke films de naam Shostakovich kennen. Jaren van collectivisatie, industrialisatie en hongersnood hadden hevige protesten uitgelokt en Stalin beloofde nieuwe rijkdom en meer vrijheid. De RAPM werd ontbonden en de bond van Sovjetcomponisten werd opgericht. Stalin verklaarde (oktober 1932) dat kunstenaars 'ingenieurs van de menselijke ziel' moesten zijn. Het was onduidelijk wat hij daarmee bedoelde en na vele discussies ontstond het concept van het 'socialistisch realisme' (op socialistisch-heroïsche manier het leven van het volk uitbeelden in functie van de realisatie van het socialistische utopia). Met zijn nieuwe opera *Lady Macbeth van het district Mtsensk* dacht Shostakovich een bijdrage te leveren aan dit nieuwe concept. Helaas, nadat Stalin op 26 januari 1936 in het Bolshoi-theater een opvoering bijwoonde (de opera stond toen al twee jaar op de affiche) en blijkbaar misnoegd was (hij klaagde onder meer over de kakofonieën van Shostakovich), verscheen er op 28 januari in de Pravda een anoniem

artikel getiteld 'Chaos in plaats van muziek!' waarin de opera werd afgedaan als vulgair, formalistisch en het Sovjetvolk onwaardig. Het artikel zorgde voor de nodige controverse tussen voor- en tegenstanders, maar vooral voor angst om nog werk van Shostakovich uit te voeren. Na een gesprek met Platon Kerzjantsev, voorzitter van het comité van kunstzaken, rapporteerde deze aan Stalin 'dat Shostakovich de meeste kritieken accepteerde, maar niet alle'. In die periode werkte Shostakovich aan zijn *Vierde symfonie*, waarvan de creatie om allerlei redenen niet doorging. Het duurde bijna twee jaar vooraleer Shostakovich nog een groot werk aan het publiek voorstelde. Op 21 november 1938 ging in de grote zaal van de Filharmonie in Leningrad zijn *Vijfde symfonie* in première. Het werd een triomf. De dirigent Jevgeni Mravinski hield tijdens de minutenlange staande ovatie de partituur boven zijn hoofd. Voor Shostakovich betekende dit succes, dat eveneens voor de nodige controverse zorgde – de componist Nikolaj Mjaskovski vond het einde 'slecht' en dichter en essayist Osip Mandelstam noemde het 'een langdradige intimidatie' –, niets meer of minder dan een rehabilitatie. Volgens een artikel in een Moskovische krant was: 'De *Vijfde symfonie* het creatieve antwoord in de praktijk op rechtvaardige kritiek.'

Johan Huys

Nationaal Orkest van België

concertmeester

Alexei Moshkov

eerste viool

Sophie Causanschi
Isabelle Chardon
Sarah Guiguet
Maria Elena Boila
Françoise Gilliquet
Philip Handschoewerker
Akika Hayakawa
Ariane Plumerel
Claudine Schott
Ara Simonian
Serge Stons
Dirk Van de Moortel
Yolande Van Puyenbroeck

tweede viool

Filip Suys
Nathalie Lefin
Sophie Demoulin
Isabelle Deschamps
Hartwig D'Haene
Pierre Hanquin
Gabriella Paraszka
Marie José Rijmenants
Ana Spanu
Geneviève Ernould
Pablo Ases Urena
Si Li
Isabelle Liagre

altviool

Mihoko Kusama
Marc Sabbah
Dmitri Ryabinin
Sophie Destivelle
Katelijne Onsia
Marinella Serban
Peter Pieters
Silvia Tentori
Montalto
Edouard Thise
Mun Song Aun
Patrick Van Netelbosch

cello

Olsi Leka
Tine Muylle
Lesya Demkovich
Philippe Lefin
Uros Nastic
Taras Zanchak
François Mourey
Harm Van Rheeden
Ines Suarez Lopez

contrabas

Robertino Mihai
Svetoslav Dimitriev
Ludo Joly
Sergej Gorlenko
Gergana Terziyska
Dan Ishimoto
Miguel Meulders

fluit

Baudoin Giaux
Jérémie Fèvre
Laurence Dubar
Denis Piere Gustin

piccolo

Jérémie Fèvre

hobo

Dimitri Baeteman
Martine Buyens

Engelse hoorn

Bram Nolf

klarinet

Jean Michel Charlier
Roeland Hendrikkx
Massimo Ricci

basklarinet

Julien Beneteau

fagot

Luc Loubry
Bob Permentier
Bert Helsen

contrafagot

Filip Neyens

hoorn

Anthony Devriendt
Katrien Vintioen
Jan Van Duffel
Bernard Wasnaire

trompet

Leo Wouters
Jean-Luc Limbourg
Ward Opsteyn
Davy Taccogna

trombone

Luc De Vleeschhouwer
Bruno De Busschere
Guido Liveyns
Philippe Bourin

tuba

Jozef Matthessen

slagwerk

Guy Delbrouck
Katia Godart
Nico Schoeters
Koen Maes
Arthur Ros

celesta

Ilze De Maeyer

Piano

Pierre Liemans

VAN GLINKA TOT GUBAIDULINA
Van Peter de Grote tot Catherine de Grote

MEER WETEN OVER RUSLAND?
za 10.09.16 – vr 10.06.17

Pluis de geschiedenis van Rusland en de Russische muziek uit tot in detail in de tentoonstelling *Van Glinka tot Gubaidulina, twee eeuwen van politieke en culturele omwentelingen in Rusland*. Deze tentoonstelling van Johan Huys is een seizoen lang te bezichtigen op de Foyer parterre.

Philippe Herreweghe © Jesse Willems

za 24.09.16 / 20.00 / Concertzaal deFilharmonie & Philippe Herreweghe / Tchaikovsky's Notenkraaker

DeFilharmonie brengt een dubbel eerbetoon aan Pyotr Il'yich Tchaikovsky. In geen enkel ander werk van Tchaikovsky zit zoveel couleur locale als in de 'Klein-Russische' symfonie. Met de sprankelende en uniek georkestreerde balletmuziek voor *De notenkraaker* creëerde hij ongekunstelde muziek, die ook in de 21e eeuw nog aanstekelijk klinkt.

Danel Kwartet © Juuso Westerlund

vr 30.09.16 / 20.00 / Kamermuziekzaal Danel Kwartet / Het Russische strijkkwartet I

Het Danel Kwartet bijt zich al jaren vast in de strijkkwartetten van Shostakovich en Weinberg en excelleert ondertussen in deze universele en tijdloze muziek. In de strijkkwartetten van beide componisten weerklinkt zowel de dreiging die uitging van het Sovjet-regime en het verdriet om zinloos vermoorde geliefden, als de strijd tegen onrecht, en de hoop op een betere wereld.

ELENA CHERNYSHOVA

za 10.09.16 – zo 20.11.16

In het Concertgebouwcafé kan u Rusland ook in beelden ontdekken. De Russische fotografe Elena Chernyshova legde in de fotodocumentaire *Days of Nights – Nights of Day* het dagelijkse leven in de Siberische mijnstad Norilsk vast.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV